

APPENDIX

AD FORMULAS MARCULFI.

FORMULÆ VETERES

INCERTI AUCTORIS.

I. ^b *Notitia de colono evindicato.*

Notitia qualiter vel quibus presentibus veniens homo aliquis, nomine ille, advocatus sancti illius de monasterio illo et illo abbate, in civitate illa in mallo publico ante illustri viro illo comite vel aliis quampluribus personis ibidem residentibus, interpellat abbat homine aliquo nomine illo, repetebat ei, dum diceret eo quod ante hos dies ipse homo sacramentum contra ipsam causam Dei vel ipsius abbatis habuisset adbramitum ad suam ingenuitatem defendendum [Al., tenendum] in ipso mallo in basilica sancti illius ob hoc jurare debuisset, et ipse homo de ipso sacramento jectivus remansit, et ipse homo nullatenus rationes potuit tradere per quod ingenuus esse deberet, vel ipso sacramento jurare potuisset. Et dum hæc causa apud ipso comite vel ipse racimburgiis diligenter fuit inventa vel inquisita, et legibus fuit definita, et ipse homo in presente pro ^c colono ad causam sancti illius vel ipsius abbatis sibi recognovit vel ^d recreddidit, et ipse vicarius per jurisdictionem ipsius comitis ipsum hominem per manus pro colono ipsius, advocato illius abbatis visus est reddidisse, propterea taliter ei fuit judicatum ut de hac causa notitiam honorum hominum manibus roboratam eum accipere deberet, quod ita et fecit, ut ipsum hominem ipsa casa Dei vel ipse abba seu rectores eorum pro colono habeant evindicatum, et sit inter ipsos postmodum ex hac re ^e sublata causatio. His presentibus qui subter firmaverunt.

II. ^f *Charta sacramentalis.*

Veniens advocatus sancti illius de monasterio illo, seu et illius abbatis de predicto monasterio illo, castro illo, in mallo publico, ante illustre viro illo comite vel aliis quampluribus qui ibidem aderant, interpellabat homine aliquo nomine illo, repetebat ei dum diceret eo quod genitor suus nomine ille colonus sancti illius de villa illa fuisset, et ipso colonatio de capud suum ad ipsa casa Dei redebeat, et exinde negligens aderat; et ipse in presente hoc firmiter denegabat, et taliter dedit in suo responso quod de patre franco fuisset generatus, et de matre franca fuisset natus. Unde tale sacramento per suam

^a Has formulas appendicem Formularum Marculli vocat Baluzius, quia in Codice regio annexæ sunt libro secundo Marculli. In illis emendandis eodem Codice usus est idem Baluzius. Inter illas reperiuntur quatuor, quæ certo ad secundam stirpem pertinent; eas omisi suis locis referendas: nolim tamen affirmare cæteras alias esse primæ stirpis.

^b Exemplum est sententiæ inter advocatum seu defensorem Ecclesiæ, qui vindicat aliquem in colonum fundi ecclesiastici, et ipsum colonum, qui assererat se liberum. Sed cum id probare non potuisset, me die dicta ad sacramentum cum aliis præstandum aduisset, convictus ipse agnovit se colonum. Itaque per vicarium comitis advocato redditus est. Qua de re conficitur instrumentum, ut omnibus id notum

A fisturam visus fuit adrahamre, et taliter ei fuit judicatum, ut hac causa apud proximiores parentes suos, octo de parte genitore suo, et quatuor de parte genetricæ suæ, si præmortui non sunt, et si præmortui sunt, apud duodecim francos, tales qualem se esse dixit, in illo castro, in basilica sancto illo, ubi reliqua sacramenta percurrunt, in ^e quadraginta noctes in proximo mallo post banuum resisum hoc debent conjurare.

III. *Notitia de servo.*

Notitia qualiter vel quibus presentibus veniens ille in causa monasterii sancti illius, civitatis illius pontifici, ad vicem venerabile viro illo abbate de predicto monasterio, die illo, illa civitate, in mallo publico, ante illustre viro illo comite, et ante illo episcopo, vel aliis plures magnificis viris qui ibidem resedebant, homine aliquo nomen illo ibidem interpellabat dicens eo quod servus monasterii sancti illius de capud suum aderat, et colonus ipsius sancti illius nomine illum de franco homine comparasset, et malo ordine ipso servitio partibus monasterii sancti illius effugiebat vel intendebat. Interrogatum fuit ipsi servo si ipsa causa vera erat aut non. Sed ipse servus in omnibus hoc fortiter denegavit, et ipse abba vel suus advocatus contra predicto servo intendebant, et taliter dixerunt, quod testimonia homines francos presentare poterant, qui hic adstant, quod ipse colonus ipso comparaverat, et in suum servitium eum viderant deservire, et per lege servus sancti illo esse debet. Et ipsa hora ipse abba, vel ipse advocatus, sua testimonia homines septem, his nominibus illo et illo, adrahavit ut in crastinum die illo ibidem presentare deberent. Quod ita et fecerunt. Et ipsi homines sic testimoniaverunt, quod per lege servus sancti illius aderat debitus, et quomodo hoc testimoniaverunt... super altario sancti illius, in illa capella, quam in curie fisci, ubi reliqua sacramenta soluta sunt, jurati dixerunt. De novo ipsius servo fuit interrogatum si ipsa causa recognoscebat, si sic erat veritas. Sed ipse servus in omnibus hanc causam recognovit, et ad servitium sibi reversus fuit; et ipse abba per iudicium ad ipsas

fiat. Unde et notitia appellatur. Bicx.

^c Glossæ veteres colonus δουλοπάροικος. Coloni liberi quidem, non servi erant, obnoxia tamen sortis et conditionis. Bicx.

^d Recredere ejusmodi scriptoribus restituere est et reddere. Ib.

^e Bignonius, *subita*; forte pro *sopita*.

^f Statuitur ut qui pro colono vindicatus se liberum asserit, manu sexta decima propinquorum certa die in basilica sancti alicujus juret se liberum esse. Ib.

^g Franci per noctes computabant. Itinc, ut notat Bignonius, ad hæc usque tempora plerique *annuit*, quasi *hac nocte*, pro *hodie* usurpant.

personas, per jussionem illius comite, de manu A ill. vicario exceptum, ibidem pro servo sancti illius evindicabat. His presentibus.

IV. Judicium evindicatum de colono.

Cum resedissent venerabilis ille abba et inluster vir ille in villa illa in pago illo, ubi ille comes esse videtur, per jussionem domno et glorioso illo rege, ad universorum causas audiendum vel recta judicium in Dei nomine terminandum; ibique veniens ille advocatus monasterii illius vel illius abbatis homine aliquo nomen illo interpellabat, repetebat ei, dum diceret eo quod legitimo colonio partibus monasterii sancti illius vel illius abbatis ad villa illa de parte genetrice sua redeberet, et negligens et jectivus exinde adesset. Sed ipse homo de presenti adstabat, et ipsam causam nullatenus potuit denegare, et ad ipsum colonium se recognovit, et per manibus ipsorum hominem ipsius abbas reddidit. Proinde taliter ab ipsis missis dominicis, vel illo comite, seu et ab ipsis rachimburgiis, ipsius advocato in causa sancti illius vel ipsius abbatis pro firmitatis studium fuit judicatum ut dum ipsa causa taliter fuit inventa et legibus definita, ut tale judicium evindicato exinde accipere deberet, quod ita et fecit, ut omni tempore ad ipsum colonium sancti illius ad villa illa illum habeat evindicatum vel elidiatum, et sit in postmodum inter eos ex hac re sublata causatio. Datum in mense illo, in anno illo.

V. Notitia de colona evindicata.

Veniens homo aliquis nomine ille advocatus sancti illius, de monasterio sancti illius, vel illius abbatis de ipso monasterio, die illo, in mallo publico, ante inlustre illo viro illo comite, vel ante quampluris personis qui ibidem aderant ad universorum causas audiendum vel recta judicium in Dei nomine terminandum, qui subter firmaverunt, femina aliqua nomine illa ibidem interpellata, repetebat ei dum diceret eo quod avus suus nomine ille quondam vel genitor suus ille quondam, coloni sancti illius de villa illa fuissent, et ipsa femina colona esse debebat, et ipso colonio malo ordine de ipsa casa Dei effugeret. Sic ipsa femina in presente adstitit, et ab ipsis personis ei interrogatum fuit si ipsa causa esset veritas, an non. Sed ipsa.... in omnibus fortiter denegavit, et taliter dixit, quod avus suus ille quondam, nec genitor suus ille quondam, coloni sancti illius de villa illa nunquam fuissent, nec ipsa colonio de capud suum ad ipsa casa Dei sancti illius nunquam redebat, sed de patre et de matre bene ingenua nata vel procreata fuisset. Sic ab ipsis personis taliter ei fuit judicatum, ut apud duodecim homines bene francos Salicos, in ipso mallo super altario sancti illius, in proximo mallo quem ipse comes ibidem tenebit, hoc conjurare debeat quod avus suus ille quondam, nec genitor suus ille quondam, coloni sancti illius de monasterio illo de villa illa nunquam fuissent, nec ipsa colonio de capud suum ad ipsa casa Dei non redebat. Et si hoc in eo placito, sicut superius insertum est, conjurare potuerit, de hac causa ducta et secunda resideat. Sin autem non potuerit, ad ipsa casa Dei se recognoscere faciat. Datum ibi.

VI. Notitia de servo quem colonus comparat.

Notitia qualiter vel quibus presentibus veniens magnificus vir ille die illa in illa civitate in mallo publico ante inlustre viro illo comite et ante apostolico viro illo, vel presentibus quampluribus viris venerabilibus rachimburgis qui ibidem ad universorum causas audiendum vel recta in Dei nomine

* Grafia comitatus est. Grafones enim Germanica lingua pro Judicibus et comitibus usurpantur. Bcn.

judicia terminandum residebant vel adstabant, quorum nomina subter tenentur adnexa. homine aliquo nomine illo interpellabat, dixit eo quod servus ad colono suo nomine illo de capud suum aderat, et venditionem habebat quomodo ipse colonus ipsum comparaverat, et ipsam venditionem ibidem ostendebat ad relegendum. Relecta epistola, sic ipsi viri ipsum interrogaverunt, si aliquid contra ipsa charta dicere volebat, vel si eam agnoscebat, an non. Sed ipse servus ipsa charta vera et legitima recognovit. Sic ipsi viri tale decreverunt judicio, ut ipse ille ipsum ad servitium recipere deberet; quod ita et fecit, et per manu illius vicarii per jussionem inlustre viro illo comite et per judicium ad ipsas personas presentaliter recepit. His presentibus. Datum ibi, sub die illo.

VII. Notitia de terra evindicata.

Notitia qualiter vel quibus presentibus veniens venerabilis vir ille abbas de monasterio illo, die illo, in illo loco, ante inlustribus viris magnificis illis et illis missis domno et gloriosissimo illo rege, vel aliis quampluris qui subter firmaverunt, quorum nomina subter tenentur inserta, homine aliquo nomine illo interpellabat, repetebat ei, eo quod illa terra quam apud homine illo concambiavit, qui est in pago illo, in grafia illa, in loco qui vocatur ille, post se malo ordine retineret injuste. Et ipse homo in presente adstabat, et hanc causam nullatenus potuit denegare, nec tradere rationes per quas ipsam terram habere debeat. Sic ipsi homini fuit judicatum, ut ipsam terram ante ipsos missos dominicos secundum suam legem ipsi venerabili viro illo abbati reddere vel revestire deberet. Quod ita in presente et fecit. Propterea jubemus ut dum hanc causam sic actam vel perpetrata esse cognovimus, ut ipsa terra ipse abbas habeat evindicata atque elidiata, sit postmodum ex hac re omnique tempore sublata causatio. Datum ibi sub die illo, anno illo, regnante domno nostro illo gloriosissimo rege.

VIII. Ingenuitas.

Quoniam sanctissimi Hlouloufici imperatoris pietas, quam habet in Deum, ea querere et indagare non cessat quae Domini potissimum congruant voluntati, quibus quae religionis honor et devotio magis ac magis de die in dies crescat atque proficiat, et ea quae ad divinum cultum et officium sanctum pertinent, decoris et honestatis amplius in diebus ejus quam prius habuerint accipiant, et cunctis in futurum temporibus quae secundum Deum ab eodem inventa procurataque sunt proficiant, et personam stabilitate a successoribus ejus et fidelibus sanctae Dei Ecclesiae inviolabiliter in perpetuum conserventur, memor semper quod dicitur: *Misericordia et veritas custodiunt regem, et justitia firmatur thronus ejus (Prov. xx)*; adeo ut verissime et propemodum specialiter de eo dictum videatur: *Beata terra a cuius rex sapiens est (Eccl. x; Sap. vi)*; cui etiam illa non inconvenienter potest aptari quod Dominus de David perhibuit dicens: *Inveni David secundum cor meum, qui faciat omnes voluntates meas (Act. xiii)*. Hujusmodi itaque studiis rex iste sapiens et beatus indesinenter intentus, et Domini semper adherens voluntati, cupiens, ut praenissum est, divinum officium modis omnibus honestare, et eos qui Domino Deo sacrificium super altare sanctum offerre debent, et corpus et sanguinem dominicum precum mediatione consecrare, honori habere, et ampliore gratia circumdare, statuit ut episcopi et abbates et quicumque ecclesiasticis possessionibus jure prelati sunt, si aliquos ex familia ad presbyteratus ordinem promoverent, prius eos, permisso ipsius, libertate darent, et sic tandem ad sacerdotii gradum dignissime subvehant (*Capitulae an. 816, c. 6*). Igitur ego ille

b Haec formula pertinet ad secundam regum nostrorum stirpem.

minimus servorum Dei famulus, Ecclesie Senonice archiepiscopus, tanta serenissimi Hludovici Augusti auctoritate, quæ Senonis in archiepis Ecclesie episcopi servatur, fultus per hunc libellum manumissionis te fratrem nostrum, quem servilis conditio hactenus addictum tenuit inter hujus Ecclesie familiam, quia fratrum testimonio, inter quos enutritus es, dignus ad sacerdotalem honorem suscipie idum prædicaris, censeo te atque statuo ante sacri altaris cornu in conspectu sacerdotum et cleri et populi adstantis a præsentis die et deinceps ab omni jugo servitutis humanæ absolutum fore civemque Romanum appellari, et ita ut nulli hominum pro servili conditione quilibet debeas servitii, nec obsequii, neque etiam libertinitatis munus impendere, non mihi, nec successoribus, aut actoribus, quicumque præferunt huic Ecclesie, non judiciaria præditis potestate; sed soli Deo licentiam et facultatem habeas libere famulandi, diesque tuos vitamque ipsi dicandi, ut in ipsis Ecclesia proficiat ad honorem et profectum plebis pretioso sanguine Christi redemptæ; quatenus hanc pro molulo tuo monitis instruas, orationibus juves, exemplis informes, corporis et sanguinis dominici consecratione, propter ejus honorem hanc consecutus es dignitatem, reficias; ut sicut ab humana servitute liberatus per hanc manumissionem esse cognosceris, ita per divinam doceas diaboliæ dominationis jugum evadere plebem que tibi a proprio pontifice fuerit commissa. His quoque subnectere placuit, canonicis admoniti constitutionibus, ut si qua deinceps prædia tui mancipia tui nominis titulo comparaveris, hoc observare studeas quod in eisdem decretum esse cognoscitur. Et si forte, quod absit, a tuo proposito exorbitaveris, presbyteratus gradum canonico iudicio amittere cogaris. Hanc ingenuitatem manu propria subscripsi, et qui subscriberent rogavi. Actum. Et reliqua.

IX. Mandatum.

Legibus institutum est et consuetudine per tempora conservatum [Al., confirmatum] ut quicumque advocatum instruere velit, mandato legaliter dato atque solemniter confirmato eum instruere debeat, ut omnes causas quas adgredi vel repellere debet, prosequi et defendere iustissime valeat. Igitur ego ille sanctæ illæ Ecclesie vocatus episcopus injungo, mando, et per has litteras delecto tibi illo fidei meo de rebus sancti illius, situs in pago illo, in locis nuncupatis sic, cum adjacentibus vel aspicientibus ad eas locis aliis per omni jure investigare, inquirere, prosequi, et admallare debeas per niallos, vicos, castella, oppida, et civitates, necnon etiam, si necessitas incubuerit, in palatio ante vicarios, comites, missos dominicos, comites palatii, sive ante omnes Judices quibus hoc officium delegatum est, ut cautiones et lites definire et terminare iuste et rationabiliter debeant; et quidquid legibus cum iustitia in te prosecutus fueris et definieris, scito apud me ratum et acceptum atque inconvulsum mansurum. Quod mandatum in te conlatum ut firmum fixumque permaneat, manu propria subter firmavi, et qui adfirmare deberent rogavi.

X. Tractura pro itinere peragendo.

Dominis sanctis et apostolicis sedibus allocatis episcopis, abbatibus, vel abbatissis, et omnibus in Christo Patribus, ducibus, comitibus, vicariis, centenariis, et decanis, vel omnibus in Christo credentibus et Deum timentibus, ego in Dei nomine ille, ac si indignus peccator, ultimus omnium servorum Dei servus, episcopus videlicet, sive abbas de civitate illa, vel de monasterio illo, ubi pretiosus ille

^a Singuli comitatus in centenas seu territoria quædam dividebantur, quibus minores iudices præerant sub comitis dispositione, qui a centena centenarii dicebantur. Centenarios porro per pagos statutos esse scribit Walafridus Strabo, et plane eosdem cum

martyr, sive confessor Christi humanitus in corpore requiescit, salute in vobis perennem in Domino destinare curavimus. Cognoscatis siquidem, domni et sancti Patres, seu et sorores in Christo, quia innotescimus vobis eo quod peregrinus iste, nomen ille, ex genere illo, ad nos venit, et nobis innotuit atque consilium quæsit de hoc videlicet facto quod instigante adversario, peccatis facientibus, proprio filio suo vel fratre suo sive nepote nomine illo interfecit, et nos pro hac causa secundum consuetudinem vel canonicam institutionem dijudicavimus ut in lege peregrinorum ipse præfatus vir annis tot in peregrinatione ambulare deberet. Propterea cognoscatis, sanctissimi Patres, has litteras, ut quando ad sanctitatem vestram venerit, melius ei credatis, et quod nullatenus pro alia causa ambulare dinoscitur nisi, sicut superius diximus, pro peccatis suis redimendis, ut vos eum nullo modo teneatis, nisi tantum, quando ad vos venerit, mansionem ei et focum, panem et aquam largire dignemini; et postea sine detentione liceat ei ad loca sanctorum festinare. Sic exinde agite pro amore Dei et reverentia sancti Petri, sanctissimi Patres, ut vobis pius Dominus in illa beata seu immortalis vita remunerare dignetur, quia in ipso peregrino Christum pavistis seu suscepistis, considerantes videlicet quod ipse Dominus dixit: *Hospes sui, et ex c. pistis m. (Matth. xxv)*. Et: *Quod uni ex minimis istis fecistis, mihi fecistis (Matth. xxv)*. Quid plura? Ad sapientis sufficit semel loqui. Commendamus nos obnixè in vestris sacris precibus, ut nostri meminisse dignemini. Valete in Christo feliciter, sanctissimi Patres, ut ad æternam angelorum digni habeamini mansionem [Al. add. pervenire] perpetuam. Facta hæc epistola sub die illo.

XI. Cassio ad Ecclesiam a novo ædificatam.

Regnante Domino Jesu Christo in perpetuum, ego ille episcopus. Omnibus non habetur incognitum qualiter ego, auxiliante Domino, in pago, in villa cujus vocabulo est ibi, basilicam sanctæ..... atque sancti Stephani, vel in honore cæterorum sanctorum quorum ibidem reliquie quiescunt, construxi atque kalendas Julii dedicare certavi, consentientibus etiam confratribus, tam canonicis quam et monachis, vel cæteris hominibus qui ad presentes fuerunt, ut villæ quarum vocabula sunt Cadiliaco, Tanculfovilla, Fagido, et Barbitione villare, ut ibidem aspicere deberent, ad missas veniendi et ad baptismum vel prædicationem, et ut decimas suas ad memoratam basilicam dare deberent. Propterea pro firmitatis studium hanc consensionem scribere rogavimus, ut temporibus nostris atque successoribus nostris hæc nostra consensio firma et stabilis valeat permanere, et sciant omnes tam presentes quam et absentes seu successores nostri, quia dedimus in memoratum illum Cadiliaco duos mansos ad ipsam luminariam providendam vel unde presbyter qui ibidem officium fungere videtur vivere debeat. Et addimus ad hoc in super de terra arabile..... et de vinea aripenne uno et dimidio, ut ævo tempore in elemosinam nostram seu successorum nostrorum ita valeat perdurare. Actum fuit hoc sub die memorato K L. Junii in anno viii. Christo propitio imperii domni Karoli serenissimi Augusti, et anno [Al. add. xliii] regni ejus in Francia, atque xxxv in Italia, indictione prima, in Dei nomine feliciter. Amen. His præsentibus qui adfuerunt, illuc his præsentibus.

XII. Litteræ commendatitiæ.

Sancto et Deo amabili Magnoni (Sirm. Conc. Gall. t. II, p. 665), dono Dei archiepiscopo ex Senonica

vicariis facit, quos etiam cum presbyteris præsent, comparat. Hæc.

^b Decani minimi sunt iudices sub centenariis et a Walafrido minoribus presbyteris conferuntur. Ir.

^c Hæc formula et sequens sunt secundæ sorptis.

urbe. Ego enim in Dei nomine Ebroinus, dono Dei archiepiscopus ex Bitorige urb., in Domino Jesu salutem optamus vobis in perpetuum. De cetero notum facimus sanctitati vestræ quia iste præsens presbyter, nomen Dadobertus, parochianus noster, in nostra diocesi natus, et sacris litteris edocatus sit, ad ordinem sacrum eum promovere jussimus. Postea vero petivit nobis licentiam ut in vestra parochia apud hominem aliquem nomen Mercambaldum maverit voluisset. Nos vero petitionem illius non denegavimus, nisi licentiam illi dedimus, quia scimus quod de bene liberis hominibus ortus sit. Unde has litteras commendatitias more ecclesiastico factas ad sanctitatem vestram misimus, ut scire valeat Deo digna caritas vestra eum nec fuga lapsum, nec sua malitia a nobis ejectum, sed nostra voluntate destinatum. Et ut certius credatis, Græca elementa quæ octogenarium quadri-gent-simum et primum numerum exprimiunt in primitis adnexuimus. II. Petri quoque nomine primam litteram sumptam in medium adscribere rogavimus. Nihilominus etiam parvitas nostræ nomine primam litteram E. magnitudinis vestræ secundam litteram A. istius fratris nomine tertiam litteram A. civitatis nostræ quartam Q. et indictionem quartam adjunximus. Ad didimus nonagenarium et nonum numerum, II est Q. et Q. et insequenter impressione sigilli nostri subter confluximus, et manu propria eam roboravimus, et clericis nostris roborari jussimus. Actum in anno decimo imperii domni nostri II. et anno XLIII. regni ejus in Dei nomine feliciter. Amen (*Le Cointe, t. VI, p. 781*).

In nomine II et Y et A. reverentissimo sancto et D. o amabili illi archiepiscopo Senonicæ urbis. Ego enim in Dei nomine ille Cinomanicæ civitatis episcopus in Domino Jesu Christo opto vobis salutem in perpetuum. De cetero notum facimus sanctitati vestræ quia iste præsens presbyter, etc. (*quæ ad verum eadem sunt cum superiori, ideoque hic repetita nonimus*).

In Dei nomine (*Sirm. Conc. Grill. t. II, p. 674*), sanctissimo ac reverentissimo fratri illo episcopo ille illius urbis episcopus in Domino sempiternam salutem. Cognoscat fraternitas seu caritas vestra quia iste præsens presbyter nomine ille in parochia et in Ecclesia nostra sacris litteris edocatus fuit, et ab infantia fuit apud nos seu prædecessores nostros bonum habens testimonium, bonamque continentiam et innocentiam vitam deducens. Unde placuit illi modo ut ad aliam Ecclesiam se converteret, volens sibi quærere seniores qui se de rebus temporalibus adjuvet, et cui ille secundum ministerium quod sibi inunctum est obsequium præbeat. Unde vestram fraternitatem compertam facimus ut cuicumque placuerit eum suscipere, absque ulla ambiguitate hoc faciat, si in illum et boni esse testimonii et a nobis sibi ab Ecclesia, quæ nobis ad regendum concessa est, migrandi licentiam accepisse. Et ut hæc litteræ firmiter obtineant dignitatem, meliusque eis fides adhibeatur, manu nostra eas subter roboravimus.

XIII Invenitas.

Dum omnipotens Deus nobis concedit in hoc seculo sanum corpus habere, oportet nobis pro salute animæ nostræ frequentius cogitare debere ut aliquantulum de peccatis nostris minuere mereamus. Itaque ego ille in Dei nomine pro animæ meæ remedium, vel pro meis peccatis minuendis, ut in futurum Dominus veniam mihi præstare dignetur, servum

^a Al., argenti vel... tuum va e. tem. Lindenbr., argentum, vel amicum, val utem.

^b Al., in invenitas. Lindenbr. et anitas. Papias; Anathe, sollicitudine, cura. Vox forte Longobardica; quamquam non desunt qui a Græco ἀνία, dolor, tristitia, deduci posse putant. Alii ab anitas, senectus,

A juris mei nomine illum relaxavi ingenium; ea vero ratione ut a die præsentis sit bene ingenuus, tanquam si ab ingenuis parentibus fuisset procreatus vel natus. Peculare vero si aliquis habet, aut inantea Christo proptio laborare potuerit, cessum habeat. Et nulli heredum ac proheredum meorum nullum impendat servitium, nec libertinitatem, nisi soli Deo, cui omnia subjecta sunt. Testamentum etiam faciendi, defensionem vel mundeburdem ecclesiarum aut honorum hominum, ubicunque se eligere voluerit licentiam habeat ad conquirendum. Si quis vero, quod nec fieri..... si ego ipse, aut ullus de heredibus meis, vel quislibet ulla opposita persona, quæ contra hanc ingenuitatem ista, quam ego plenissima voluntate mea pro amore Domini nostri Jesu Christi et pro meis peccatis fieri et adfirmare rogavi, venire conaverit, inferat tibi una cum socio fisco auri uncias tantas esse multando, et præsens ingenuitas omni tempore firma permaneat, stipulatione subnexa. Actum illo.

XIV. Venditio

Domino industri illo ille. Ratio et consuetudo exposcit ut inter emptore et venditore scriptura confirmat, ita ut nec distrahendi, sed ulla repetitio, nec comparandi qualibet videtur esse formido. Idecirco nulli cogentis imperium, nec a judiciaria potestate coactus, sed mea propria et spontanea voluntate et arbitrium, accepto vero pretio, constat me vendidisse vel tradidisse, et ita vendidi, vel de præsentis tradidi, hoc sunt res proprietatis meæ in pago illo, quæ dicuntur illæ, id est, tam mansis, domibus, edificis, totum et ad integrum re inquisita. Et accipi a te pretium pro hoc quod mihi bene complacuit, hoc est, tam in argentum quam in actum valentes [Al., tam in argento quam in fabricato valente] solidos tantos tantum. Et superscriptas res per hanc venditionem publice tibi a die præsentis tradidi ad possidendum, ut quidquid exinde a die præsentis facere volueris, liberam et firmisimam in omnibus habeas potestatem faciendi. Si quis vero, quod futurum esse non credo, si ego ipse, aut ullus de meis heredibus, vel quislibet ulla opposita persona, qui contra venditionem istam venire conaverit, et a me vel heredibus meis non fuerit defensatum, tunc inferat tibi, una cum socio fisco, duplum tantum quantum a te accepi, vel quantum ipsas res immelioratas valuerint in duplum esse reddendum, et præsens venditio omni tempore firma permaneat

XV. Canto.

Domino fratri illo ille. Ad petitionem meam mihi non denegasti nisi ut in summa necessitate mea a argento vel acto tuo valente solidos tantos in manu mea ad præstitum beneficium mihi præstitisti. Et ego pro hoc talem cautionem in te fieri et adfirmare rogavi ut usque ad annos tantos in unaquaque hebdomada dies tantos opera tua, qualia mihi injunxeris, et ratio præstat, facere debeam. Quod si minime fecero, aut negligens aut tardus exinde apparuero, aut ante ipso placito me immutare præsumpsero, tunc spondeo me per hujus vinculum cautionis, ubi et ubi me invenire potueris, sine ullo iudicio interpellationis pro dupli satisfactione me retineas debitorem. Et quomodo [Al., quando] ipsi anni transacti fuerint, debito tuo tibi reddido, cautionem meam per manus recipiam, stipulatione subnexa. Et reliqua.

XVI. Obnoxatio.

Domino fratri illo ille. Omnibus non habetur incognitum qualiter mihi gravis necessitas et b natus pes-

ut exponitur in Glossis Isidori et Græco-Latinis. Festus ait anatem morbum anuum dici, id est vetularum, sicut senium, morbum senum. At Johanni de Janua Ana es est morbus qui solet ano, id est culo, evenire, sicut contigit Paulistæis. *Congius in Glossario.*

nibi oppresserunt, et minime habeo unde vi-
el vestiri debeam. Propterea ad petitionem
nibi non denegasti nisi ut in summa necessitate
rgentum vel actio tuo valente solidos tot in
mea mihi dedisti, et ego minime habeo unde
olidos tuos tibi reddere debeam. Propterea
ationem de capud ingenuitatis meae in te fieri
mare rogavi; ut quidquid de mancipia tua
lia vestra facitis, tam vendendi, commutandi,
plnam imponendi, ita et de me ab hodierno
eram et firmissimam in omnibus potestatem
i habeas. Si quis vero, quod nec fieri credo,
pse, aut ullus de heredibus meis, vel quilibet
sita persona, qui contra hanc obnoxio-
tam venire conaverit, inferat tibi una cum
socio auri uncias tantas esse mutando, et præ-
noxioatio firma permaneat, cum stipulatione
n. Actum illo.

XVII. *Commutationes de terris.*

Quos caritas inlibata permanserit, pars pari
oportuna et congrua beneficia non denegabit,
s, auxiliante Domino nostro, placuit, atque
fit inter illum et illum de commutandis terris
, et pro communi opportunitate inter se com-
deberent. Quod ita et fecerunt. Dedit itaque
parte sua ad partem ipsius illius terram pro-
sua in pago illo, in loco qui dicitur ille.
in longo a dextros tantos, et in lato dextros

Subjungit de uno latius terra lui, de uno
terra illius, ex alio vero fronte terra illius
pse terminatione et mensura ad integrum.
ra ad vicem dedit ille de parte sua ad parte
lui terram proprietatis suae in pago illo, in
si dicitur ille. Habet in longo dextros tantos,
lato dextros tantos. Subjungit de uno latius
al, de alio latius terra illius infra ipsa termi-
a et mensura ad integrum. Ita ut ab hodie no-
quisque contra partem suo quod accepit habeat,
atque possideat, vel quidquid exinde a die
te facere voluerit, liberam et firmissimam in
se habeat potestatem faciendi. Si quis vero,
nec fieri credo, si ego ipse, aut aliquis de he-
s meis, vel quislibet ulla opposita persona qui
hanc commutationem pars contra partem suo
conaverit, inferat pars pari suo ista tota ser-
Al., servanii), una cum socio fisco, auri un-
cias esse mutandum, et praesentes commuta-
duo uno tenore conscriptas omni tempore fir-
inviolatas permaneant.

XVIII. *Charta agnationis.*

Anna illa, ille. Omnibus non habetur incognitum
r te per voluntatem tuam servus juris mei no-
lle ad conjugium sociavit uxorem. Unde te vel
ationem tuam in servitio inclinare potueram.
nibi præparavit voluntas plenissima ut talem
am donationis in te fieri et adfirmare rogarem,
lique procreations filiorum aut filiarum ex te
vel procreatae fuerint, sub integra ingenuitate
mni peculiare eorum valeant, Christo propitio,
nere, et quidquid laborare potuerint cessum
ut, et nulli heredum ac proheredum meorum
i independant servitium nec hominum vel patro-
bæquium, nisi soli Deo, cui omnia subjecta
festamentum etiam faciendi, defensionem vero
undeburdem ecclesiarum aut honorum homi-
nibuscunque eligere voluerit, licentiam habeat ad
irendum. Si quis vero, quod nec fieri credo,
ipse, aut ullus de heredibus meis, vel quilibet
ita opposita persona, qui contra hanc epistolam
onis venire conaverit, inferat ei cui litem intu-
ista tota servante, una cum socio fisco, auri

apias : « Dextri dicuntur passus mensurandi
quosdam. »
lose. sancti Benedicti : « Anaticla, vel anaticu a

uncias tantis esse mutandum, et praesens agnatio
omni tempore firma permaneat.

XIX. *Traditoria de terra.*

Veniens homo aliquis nomine ille in pago illo, in
loco qui dicitur ille, ante bonos homines qui subter
firmaverunt, terram illam, id est, tam mansis, etc.,
totum et ad integrum, quam ante hos dies homine
aliquo nomine ille per venditionis titulum accepto
vero pretio visus fuit vendidisse; sed ante ipsos bo-
nos homines ad integrum, ut quidquid praedicta ven-
ditione ei vendidit, per manus partibus ipsius lui vel
herbam vel terram visus fuit tradidisse, et per suam
laticam contra ipsum illum exinde exitum fecit, ut
quidquid ipse ille de ipsa terra a die praesente facere
voluerit, liberam et firmissimam in omnibus habeat
potestatem faciendi. Et caetera.

XX. *Traditoria de venditione [al., de manso, vel terra.]*

Notitia qualiter et quibus praesentibus veniens
homo aliquis nomine ille missus inlustis viri illius
super fluvio illo, in loco quod dicitur ille, ad illo
manso vel illa terra quam ille homo hominibus illis
ante hos dies ad casa sancti illius pagensis per char-
tam cessionis partibus ipsius illius per illud ostium
vel b anaticula de ipsa casa per herba vel terra de
ipso manso, vel quidquid ad ipso manso aspicit, si-
cut in ipsa cessione est insertum, ad partem ipsius
l eclesiae visus fuit tradidisse vel consignasse. Id sunt
quibus praesentibus.

XXI. *Notitia de servo.*

Notitia qualiter et quibus praesentibus veniens
homo aliquis nomine ille in pago illo, in loco qui di-
citur ille, seu in mercato, vel in quocunque loco,
ante bonis hominibus qui subter firmaverunt, dato
suo pretio ad hominem negotiantem solidos tantos,
servum suum nomine illum visus est comparasse. Et
ipse negotians ipsum servum superius nominatum
per manus partibus ipsius lui visus est tradidisse,
non fraude, sed in publico, ut quicquid exinde a die
praesente facere voluerit, liberam et firmissimam in
omnibus habeat potestatem faciendi. Id sunt.

XXII. *Notitia de jactis.*

Notitia qualiter et quibus praesentibus veniens
homo aliquis nomine ille in pago illo, in loco qui
dicitur ille, in mallo publico, ante viro illo comite
vel reliquis quampluris bonis hominibus qui subter
firmaverunt, repecebat ei, dum diceret eo quod ho-
mine aliquo nomine illo ante ipsum comitem afro-
mitum habuisset. A quo placitum venit i, se, ille
placito suo custodiebat, et nec ipse ille ad eum pla-
citur venit, nec misso in vicem suam direxit qui
ulla sonia nuntiasset, et placito suo neglexit, et jacti-
vus exinde remansit. Id sunt quibus praesentibus
fuerunt.

XXIII. *Securitas.*

Non minima sed maxima vertitur discordia inter
illos et illos. Venientes ante illo et illo, repetivit
ipse ille adversus ipsius lui, eo quod genitore suo
aut germano suo illo malo ordine interfecisset. Inter-
rogatum fuit ab ipsis viris ipsi lui si hac causa ita
acta vel perpetrata fuisset an non, id ipse in praes-
ente dicere deberet. Sed cum ipse ille hanc causam
minime potuit denegare, sic ab ipsis viris fuit judi-
catum, ut ill s leode, ut lex erat, desolvere deberet.
Quod ita in praesente et fecit. Et ego hanc securita-
tem in ipso illo fieri et adfirmare rogavi ut nullo
unquam tempore de juri dicta morte nec de ipsa
leode nec ego ipae, nec ullus de heredibus meis, nec
quislibet ulla calumnias nec repetitiones agere nec
repeere non debeamus. Quod qui attentaverimus,
nullum obtineat effectum, et insuper inferamus tibi,

est cardo qui in foribus circumvertitur (Cap. de Ha-
bitatione). » Cangius : Anaticla, ἐπιστολή.

una cum socio fisco, auri uncias tantas esse multando, et præsens securitas omni tempore firma permaneat.

XXIV. *Charta denarialis ante regem.*

Ille rex Francorum vir inluster. Et quia ille veniens ante nos vel procerum nostrorum præsentia jactante denario secundum lege Salica servo suo nomen ille dimisit ingenuo, ejus quoque absolutionem per præsentem auctoritatem firmamus. Præcipientes enim ut sicut enim et reliqua mansuaria qui per tale titulum in præsentia principum noscuntur esse relaxati ingenuum, ita et admodum memoratus ille per nostro præcepto plenius in Dei nomen confirmatum perennis temporibus cum Dei et nostra gratia valeat, Christo propitio, permanere bene ingenuus atque securus.

XXV. *Mandatum.*

Domino magifico fratri illi, ille, Omnibus non habetur incognitum qualiter me senectus adgravat et infirmitas donat, et causas meas minime valeo prosequere vel adinallare. Propterea precor et supplico caritati tuæ ut in vicem meam omnes causas meas, tam in pago, quam et in palatio, vel in quibuscunque pagis vel territoriis ubique mihi oportet, apud quemlibet hominem, tam ad mallandum quam ad responsum dandum prosequere facias. Et quidquid exinde egeris gesserisve, apud me in omnibus et ex omnibus ratum et aptum atque transactum in omnibus definitum esse cognoscas, quia amo te plus quam me, plus te quam heredes meos. Et ut hoc mandatum post te firmius retineas, et taliter obtineat firmitatem quasi gestis fuisset alligatum, manu propria subter decrevi adfirmare, et tui subscripserunt in præsentem rogavi.

XXVI. *Cessio ad ecclesiam.*

Domine sanctæ ac reverentissimæ ecclesiæ sancti illius, quæ est constructa in pago illo, in loco qui dicitur ille, ego in Dei nomine ille, pro meis peccatis minuendis, ut in futurum Dominus veniam mihi præstare dignetur, cedo ad luminare vel sacrificio ad ipsa casa Dei vel ipso domo Dei^a condirgendo, cessumque in perpetuum esse volo, et de jure meo in jure et dominatione ipsius ecclesiæ transcribo atque transfundo, hoc est, res proprietatis meæ in pago illo, in loco quod dicitur illo, in jamdicta loca, id est, tam mansis, domibus, ædificiis, totum et ad integrum re inextrisita, ita ut ab hodierno die ipsa casa Dei ad altare Domini proferendo, vel ad ipso domo Dei condirgendo, ipsas res habere debeat. Et si mihi placuit inserendum ut nullus pontifex aut quislibet rector, si de ipsa casa Dei, de ipso lumine vel sacrificio ipsas res abstrahere conaverit, aut in beneficium dare præsumperit, tunc ipsas res ad me vel heredibus meis perveniant. Si quis vero, quod nec fieri credo, si ego ipse, aut ullus de heredibus meis, vel quislibet opposita persona, qui contra hanc cessionem istam, quam ego plenissima voluntate mea pro amore Domini nostri Jesu Christi fieri et adfirmare rogavi, venire conaverit, inferat tibi ista tota servante [Al., servata] una cum socio fisco, auri uncias tantas esse multando, et præsens cessio omni tempore firma permaneat.

XXVII. *Precaria*

Domine sanctæ ac reverentissimæ ecclesiæ pagensis, his nominibus, quæ est constructa in pago illo, in loco quod dicitur ille, ego in Dei nomine ille.

^a Cangius : « Condirgere est frui, uti re aliqua, eam possidere, regere, instituire, etc. »

^b Lindenbr. *facio fordamno et forballatudo*. Quibus verbis reus cædis pollicetur se juraturum duodecima manu, ac probaturum eum qui primus sibi manus intulit, jure cæsum, ut qui foris battiderit, seu perperam et contra jus primus percussit. Forbatudum enim facere, est probare eum haud jure manus in-

Omnibus non habetur incognitum qualiter res proprietatis meæ in pago illo, in loco cui vocabulum sunt illas et illas, in jam dicta loca, id est, tam mansis, omnia et ex omnia per mea cessione ad lumen vel sacrificium ad ipsa casa Dei a die præsentem delegavi; postea ad petitionem meam mihi non denegasti, nisi ut ipsas res, quandiu advivo, mihi ad usandum vel condirgendum præstare deberetis. Quod ita et fecistis, sic taliter ut tempore vitæ meæ ipsas res habere et usare vel condirgere debeam, et post meum quoque discessum cum omni re immeliolata, agentes ipsius Ecclesiæ absque expectata traditione in eorum revocant dominatione vel potestate. Propterea talem precariam ad ipsa casa Dei fieri et adfirmare rogavi ut ipsas res nec vendere, nec donare, nec commutare, nec per nullis modis nullisque ingeniis de ipsa casa Dei abstrahere, nec minuare pontificum non habeam, nec mea possessio nullo præjudicio vobis nec ad ipsa casa Dei agere nec generare non debeam nec ego ipse, nec ullus de heredibus meis, nec quislibet opposita persona. Quod si attentaverimus, nullum obtineat effectum, et insuper inferamus partibus ipsius ecclesiæ vel suis rectoribus, una cum socio fisco, auri uncias tantas esse multando, et alias precarias per quinquennium fuerint renovatas, ista per se obtineat firmitatem.

XXVIII. *Præstaria ad ecclesiam.*

In Christo filio illo, in Dei nomine ille domum Dei rector, qui est custos ecclesiæ illius, quæ est constructa in pago illo, in loco quod dicitur ille. Omnibus non habetur incognitum qualiter tu res proprietatis tuæ tam infra civitatem quam et aforis in ipso pago, in loco cujus vocabulum sunt illas et illas, in jam dicta loca omnem rem tuam per tua concessione ad ipsa casa Dei vel ipso domo Dei a die præsentem delegasti. Postea ad petitionem tuam non denegavimus, nisi ut ipsas res ad præstitum beneficium tibi præstare deberemus. Quod ita et fecimus, sic taliter ut tempore vitæ tuæ ipsas res per nostro beneficio habere vel condirgere sive usare debeas, et annis singulis in festivitate sancto illo censo ad lumen vel sacrificium solidos tantos per temetipsos solvere facias; et nec nos ipse, nec nullus de successoribus nostris, nec quislibet de parte nostra, ipsas res tempore vitæ tuæ tibi abstrahere nec minuare non debeamus. Et ut has litteras firmius post te firmiores retineas, manu propria subter decrevimus adfirmare.

XXIX. *Notitia de homine forbatudo.*

Notitia qualiter et quibus præsentibus veniens homo aliquis, nomine ille, in pago illo, in loco quod dicitur ille, in mallo publico, ante ipso comite illo vel aliis bonis hominibus qui subter firmaverunt, posita manu sua super sacrosancto altario sancto illo sic juratus dixit : Hic juro per hunc loco sancto et Deo altissimo et virtutis sancti illius quod homo aliquis nomine ille, ita factus, apud arma sua super me venit, et colpus [Al., colpos] super me misit, et sic mihi Deus directum dedit, ego ipso de arma mea percussi, et talis colpus ei dedi pro quid ipse mortuus est; et quod feci super me feci; et ego hodie ipso^b facio infra damno et forbatudo infra noctes XII, sicut lex est et nostra consuetudo, apud tres^c aloarius, et duodecim conlaudantes juraverunt, et de linguas eorum legibus dixerunt. Id sunt qui præson.

jecisse in alium. Forbatudus dicitur ille qui ab eo occiditur quem per vim aggressus est. Ita Cangius, in Glossario.

^c Aloarii videntur hoc sæculo dicti, qui probarent et laudarent, idemque affirmarent, a laudando; unde et nostris hodie *alouer*, pro *rationem probare*. Biga.

^d Hoc est, secundum leges juraverunt eum qui juravit vera dixisse. Id.

XXX. • Indiculus regalis.

ex Francorum vir inluster ^b magnifico fratri illi. Cognoscas quia iste præsens ille ab hac editione nobis suggestit eo quod homo aliquis ille res suas in vestro ^c ministerio ad sancto gasset, et dicit quod ille vel alii homines ipcontendunt malo ordine. Propterea omnino gamus ut, si veritas est, integram justitiam a moratione ei facias exinde. Et si antea ineffinitum non fuerit, tunc ipso homines qui tendunt malo ordine, per fidejussores positer noctes tantas postquam has litteras recite nos facias advenire. Taliter agas, si gratiam velis habere.

XXXI. Item alius indiculus.

ex Francorum vir inluster illo comite, seu us atque successoribus vestris, seu missis discurrentibus. Cognoscatis quia in nostra ryna taliter isto præsente illo, dum et ipse se videtur, taliter ei concessimus, ut de omnes vel omnibus bannis seu et arribannus servatus, ut neque vos neque juniores atque ores vestri ipso pro hoc inquietare nec ^c disnon præsumat, nec facere dimittatis; sed si cum Dei et nostra gratia quieto ordine ad vivere vel sedere. Et ut certius credatis, ostra subter adfirmavimus, et anulo nostro usus.

XXXII. Notitia de colonatio.

in qualiter vel quibus præsentibus veniens homo nomine illo, in pago illo, in mallo publico, ante comite vel reliquis quampluris bonis hominibus subter firmaverunt, homine aliquo nomine lem interpellabat, repetebat ei eo quod genis aut genitrix sua illa coloni sui fuissent, et suus colonus esse debebat, et malo ordine colonatico se abstrahabat et neglegens erat. patum fuit ab ipsis viris ipsius, si ipse ille C ipsius sui esse debbat, an non, in præsente videret. Et ipse ille nullatenus potuit dicadponere, nec nullam ratione tradere per se de ipso colonatico se abstrahere potuisset; mense pro colonico ipsius lue se recredidit vel vult. Sic ab ipsis viris fuit judicatum, ut ipse o illo pro colono habere debeat. Et sic jam comes ipso illo per manus partibus lue visus didisse. His præsentibus.

XXXIII. Notitia sacramentalis.

in qualiter et quibus præsentibus veniens homo nomine ille in pago illo, in basilica a sancto illo, ma sacramenta percurrere videntur, ante viro eo illo vel reliquis quampluris bonis hominibus ter firmaverunt, posita manu sua super sacro-altario sancto illo, sic juratus dixit: Hic juro me loco sancto et Deo altissimo et virtutis illo, unde me ille homo in mallo publico D ut, quod ego terra sua aut ad conjuge sua pago illo, in loco quod dicitur ille, de eorum te per furtia nunquam proprii aut pervasi, ista parte triginta et uno anno fere am..... semper exinde fui vestitus, et post me et per legem et justitiam plus obtineat me re quam ipsius lue aut conjuge sua redit ad quod mihi judicatum fuit in nullo non o, nisi isto et unico sacramento, per hunc

gia epistola qua rex comiti mandat ut cuidam; erit quod alii res suas retinerent, jus dicat; illi satisfacere recusent, cogat eos fidejussores gem judicio sistendi causa dare. Bicn. mites civitatum fratris appellatione a principoratos hoc capite doceatur. Quod jus, ut prorectores et præsides, consequantur. Id. usterium pro territorio. Id. ste, hoc est, exercitum. Arribannus seu heriban-

A loco sancto et Deo altissimo et virtutis sancto illo. Insequenter vero post ipso tres aloarii et duodecim conlaudantes juraverunt, et de linguis eorum legibus dixerunt. Id sunt. Et reliqua.

XXXIV. Notitia de herbas maleficas.

Notitia qualiter vel quibus præsentibus veniens femina aliqua nomine illa in pago illo, in mallo publico, in basilica sancto illo, ante illos et illis et alios quamplures bonis hominibus qui sub confirmaverunt, posita manu sua super sacrosancto altare sancto illo, sic jurata dixit: Hic juro per hunc loco sancto et Deo altissimo et virtutis sancto illo unde me ille ante viro magnifico illo vel aliis bonis hominibus mallavit, quod ego herbas maleficas temporassem, vel bibere ei dedissem per quid ipse infirmasset aut vitam suam perdere debuisset, ego herbas maleficas nec potiones malas nunquam temporavi, nec bibere dedi, per quid ipse infirmus vel insanus fuisset, aut vitam suam perdere debuisset, et aliud de ista causa B in nullum non redeo nisi isto unico et idoneo sacramento per hunc loco sancto et Deo altissimo et virtutis sancto illo. Insequenter vero post ipsam tantae juraverunt, et de linguis eorum legibus dixerunt. Id sunt.

XXXV. Cessio.

Dulcissimo atque in omnibus amantissimo filio meo illo ille. Ammonuit mihi amor et dulcedo tua, et ex alia parte tu cotidie mihi non cessas deservire, et in bono impendas effectum. Propterea mihi præparavit plenissima voluntas ut aliquid de hereditibus propriis meis extra consortium germanus tuus tibi concedere deberem. Quod ita et feci. Propterea cedo tibi post meum quoque discessum de hac luce, a die præsente, cessumque in perpetuum esse volo, et de jure meo in jure et dominatione tua transcribo atque transfundo, hoc est, servo juris mei nomine illo, vel aliam rem, terris, vel quacunque domum, ita ut ab hodiernum diem habeas, teneas, C atque possideas, vel quidquid a die præsente facere volueris, liberam et firmissimam in omnibus habeas potestatem faciendi. Si ego ipse, aut ullus de hereditibus meis, vel quislibet ulla opposita persona, qui contra hanc cessionem ista venire conaverit, inferat tibi una cum socio fisco auri uncias tantas esse multando, et præsens cessio omni tempore firma permaneat, stipulatione subnixta. Actum illo.

XXXVI. Evacuatoria.

Fratri illo ille. Omnibus non habetur incognitum quia ego ad petitionem tuam solidos tantos ad præstitum beneficium in manu tua tibi præstiti, et tu pro hoc talem epistolam cautionis in me adfirmasti ut usque annos tantos in unaquaque hebdomada dies tantos opera mea facere deberes, quod ita et fecisti, [^f ego ipse debito meo mihi reddere deberes, quod ita et fecisti] et ego ipsam cautionem minime invenire possum. Propterea talem epistolam evacuaturiam in te fieri et adfirmare rogavi, ut si ipsa cautio ullo unquam tempore inventa aut reperta fuerit, nullum obtineat effectum, evacuatoria inanis permaneat, et nec ego ipse, nec ullus de hereditibus meis, vel quislibet de parte mea ipso debito superius nominato neque in ipsa cautione, nec per nullis modis nullo unquam tempore tibi ex hoc nullas calumnias nec repetitiones agere nec repetere non debeamus. Quod si attentaverimus, ista tota servante, una cum socio fisco,

nus poena est pecuniaria ejus qui ad expeditionem post principis bannum seu edictum profectus non est. Id. Veteribus Germanis, ar, har, nunc heer, exercitus.

• Dismannare, hoc est, de domo extrahere. Lindenbrogius: « nec manire non præsumat, nec facere permittatis. »

^f Hæc addita sunt in margine in Codice ms.

auri uncias tantas esse multando, et præsens evacuaturia omni tempore firma permaneat.

XXXVII. *Libellum dotis.*

Dum omnipotens Deus (*Juret., in not. ad Symmach., p. 216*) concessit jugale consortium, et tale permisum dedit ei in omnibus^a ut unusquisque cum vira [*Al., uxore*] sua nubat juxta consuetudinem anteriorum Christianorum, et item legimus quod ipse Dominus noster cum discipulis suis ad nuptias invitatus fuisset, et cui Deus conjungit, homo non separet; quod bonum, felix, faustumque sit. Et reliqua. Donat itaque ille honestæ puellæ sponsæ suæ, nomine illa, quam, si Christo placuerit, in conjugium sociare uxorem cupio, donatumque in perpetuum esse volo, et de jure meo in jure et dominatione ipsius puellæ transcribo atque transfundo, hoc est, res proprietatis meæ in pago illo, in loco quod dicitur ille, tam mansis, domibus, ædificiis, totum et ad integrum re inquisita, seu mancipia tantas his nominibus ille et illæ, seu caballos tantos, boves tantos, vaccas cum vitulos tantos, oves capita tanta, ^b sodis capita tanta, ^c lectarios condignos ad lectos tantas, fabricaturias vero, auro, argento in solidos tantos,.... ostensolia vero tam æreis quam ferreis, seu et lineis, quidquid in domo rationabiliter continet. Omnia superius nominata, cum dies felicissimus nuptialis advenerit, dulcissima sponsa mea illa, a die præsentis habeas, teneas, atque possideas, vel quicquid exinde a die præsentis facere volueris, liberam et firmissimam in omnibus habeas potestatem faciendi. Si quis vero, quod nec fieri credo, si ego ipse, aut ullus de heredibus meis, vel quislibet uita opposita persona, quia contra hunc libellum dotis venire conaverit, inferat tibi, una cum socio fisco, auri unciarum tantas esse multando, et præsens libellus dotis firmus permaneat.

XXXVIII. *Indiculus regalis.*

Ille rex Francorum vir iustus. Cum nos in Dei nomine palatio nostro ad universorum causas audiendas vel recta judicia terminanda una cum proceribus nostris resideremus, ibique veniens homo aliquis nomine ille suggestit eo quod ^d apud nostro signaculo homine aliquo nomine illo nuntio habuisset ut super noctes tantas ante nos debuisset venire in rationes, pro eo quod dixit quod res suas post se malo ordine tenebat injuste. Ad quod placitum veniens ipse ille per triduo seu amplius placitum suum custodivit; et nec ipse ille ad eum placitum venit, nec missum in vicem suam non direxit qui illa sonia nuntiasset. Proinde nos taliter una cum fidelibus nostris vel comite palatii nostri illo visi fuimus judicasse ut dum ipse ille per triduo seu amplius placitum suum legitime custodivit, et nec ipse ille ad eum placitum venit, nec missum in vice sua direxit qui illa sonia nuntiasset, et placitum suum neglexit, et jectivus exinde remansit, propterea jubemus ut quicquid lex loci vestri de tale causa debuerit, vobis distringentibus ipse ille partibus ipsius huius hominis componat atque emendare studeat.

XXXIX. *Æqualentia vel pactum.*

Auxiliante Domino nostro Jesu Christo, placuit atque convenit inter illo et germano suo illo de alode qui fuit genitore illi. Ut inter se ^e æqualentia dividere vel ex-

^a *Al., a. unusquisque juxta consuetudinem anteriorum Christianorum, ommissis his verbis, cum vira sua nubat.*

^b *Sodis, id est suum. Sodes, seu sudes, porcorum stabulum.*

^c *Lectarii, instrumenta lecti.*

^d *Apud hic dicitur pro cum, aut per, quod non raro illo illius sæculi auctoribus occurrit. Biga.*

quare deberent. Quod ita et fecerunt. Accepit igitur ille de parte sua manso in pago illo, in loco qui dicitur illo, cum omni desuperposito, seu vineis, oleis, campis, totum et ad integrum re inquisita. Et contra ad vicem accepit ille de parte sua manso in pago illo, in loco qui dicitur illo, ubi areola commanet, id est, tam mansis, vineis, oleis [*Al., oleis*], totum et ad integrum re inquisita, etiam aurum, argentum, drapalia, æramen, peculium, præsidium utriusque sexus, mobile et immobile, inter se æqualentia visi fuerunt dividissent, et pars contra parte suo invicem tradiderunt, et per eorum fistulam pars contra parte suo se exinde exitum [*Al., exatos*] fecerunt; ita ut ab hodierno die unusquisque quod accepit habeat, teneat, atque possideat, vel quicquid exinde facere voluerit, liberam et firmissimam in omnibus habeat potestatem faciendi. Si quis vero, quod nec fieri credo, si ego ipse, aut aliquis de heredibus nostris, vel quislibet opposita persona, qui contra hanc epistolam loco pactionis venire conaverit, inferat pars parte suo cui literi intulerit ista tota servante una cum socio fisco auri unciarum tantas esse multando, et præsens epistola pactionis omni tempore firma permaneat.

XL. *Donatio ad casam Dei*

Domino vere sancto ac reverentissimo monasterio illo quod est constructum in honore sanctæ Mariæ semper virginis genetricis Dei et Domini nostri Jesu Christi, vel ceterorum dominorum suorum, quorum reliquæ ibi conditæ sunt, et iustus Deo sacra illa abbatisa una cum norma plurimarum ancillarum Dei ad laudem Christi canendum castrix præesse videtur, ego in Dei nomine femina aliqua nomine illa dono ad præfatum monasterio a die præsentis, donatumque in perpetuum esse volo, et de jure meo in jure et dominatione ipsius monasterii vel suis rectoribus trado atque transfundo ad possidendum, pro eo quod in ipso monasterio sub religione et sancta conversatione habitare debeam, hoc est, res meas in pago illo, in loco nuncupante ejus vocabulum est illo et illo, in gratia illa, super fluvium illum, quantumcumque a die præsentis in jamdicta loca visa sunt tenere vel possidere, quod manente conjugio apud jugale meo illo visa sunt acquisisse, vel in mea portione recepi, vel quantumcumque de filio meo nomen illo de luctuosa hereditate mihi obvenit, sicut dixi, quantumcumque in hæc loca a die præsentis mea est possessio vel dominatio, totum et ad integrum ad ipso monasterio a die præsentis de jure meo in jure ipsius monasterii et suisque rectoribus trado atque transfundo ad possidendum, hoc est, tam terris, mansis, una cum superpositis, domibus, ædificiis, vineis, silvis, campis, pratis, pascuis, cultis et incultis, adjacentisque omnibus, aquis, aquarumve decursibus, una cum mancipia tanta his nominibus illa, sicut dixi, inquisita portione mea ad integrum publice trado atque transfundo ad possidendum; ut quicquid ab hac die ipsa abbatisa vel rectores ipsius monasterii ad profectum ipsius exinde facere voluerint, liberam et firmissimam in omnibus habeant potestatem faciendi. Si quis vero, quod.

XLI. *Precaria ad casa dei.*

^a *Domini viri sancti [Al., virtute] atque ostensione crucis patibulum mirabilis remuneratione fulgente basilicæ, que in honore sanctæ Mariæ et sancti Petri*

^b *Divisio hereditatis inter fratres, que æqualentia hic appellatur, quod æquis partibus fit. Ib.*

^c *Æqualentia, id est, æqua lance. Ib.*

^d *Lindeubr. : Domine vere sanctis monasterii in honorem sanctæ Mariæ et sancti Petri et sancti Pauli principum apostolorum constructi in pago Wasiment, ubi illustris abbatisa illa castrix præesse videtur, etc.*

ti Pauli princeps apostolorum, a Gaico monasterio constructo in pago Wastinense, et industri ab illa inibi constris præesse videtur, una cum plurima ancillarum Dei ibidem consistentium, femina. Dum non habetur incognitum, sed a est manifestum, quod ego res proprietatis loco qui dicitur illo per epistolam donationis ipso monasterio vestro delegavi, propterea a vobis, et petitione mea non denegasti, ut a, quandiu advivo, sub uso beneficio vestro et usare debeam, et aliubi ipsas res alienare aium non habeam, et post meum quoque dis- cum re immeliorata ad ipso monasterio ulla expectata traditione vos vel rectores monasterii in eorum faciant revocare potesta- dominationem, et vos reverentia discorditis et modum a possessio aliqua præjudicio generare non debeant. Propterea hanc preca- vos vel in ipso monasterio vestro emittendo, ut neque ego, neque ullus de heredibus quamvis per longinqua spatia ipsas res ad a habeo, agere nec repetere non debeamus. ubi fecerit, inferat vos vel partibus ipsius erii suisque rectoribus auri libra una, argento duo, et præsens precaria firma permaneat, las precarias de quinquennium in quinquen- novantur, ista vero non sit necesse renovan- renovare], sed per semetipsam omnique tem- ptimeat firmitatem, cum stipulatione subnixâ, illo.

XLII. *Præstura.*

issima femina illa, e.o illa abbatissa. Dum non gnitum qualiter tu ante hos dies rem pro- mæ in pago illo, in loco qui dicitur ille, ad orio sanctæ Mariæ adfirmasti, unde precaria el ab ipso monasterio adpetisti, propterea eras in te adfirmavimus, ut dum advivis, usua- sam rem tenere et dominare debeas, et aliubi lenare pontificium non habeas. Et si hoc co- facere, ipsam rem a die præsentis perdas. Et litteras vires firmiores obtineas, manu nostra adfirmavimus, cum stipulatione subnixâ, illo.

XLIII. *Traditura de terra.*

ita qualiter et quibus præsentibus veniens aliquis a vocatus sancto illo de monasterio res illas, in pago illo, in loco cujus vocabu- l ille, quas ante hos dies femina aliqua nomine suo instrumento ad ipso monasterio visa fuit se cum omni integritate, sicut in ipsa dona- onstat; quod portio sua est ad integrum a die te missus ipsius feminae ille ipsius misso mo- i nomine illo per ipso ostio de ipsa casa per... et cespitem, sicut lex est, ipsius misso ad i sancto illo vel ipso... visus est tradidisse, et i istuca ipso misso vel ipsa femina de ipsas exitas et omnibus esse dixit. Id sunt.

XLIV. *Emunitas Sanctorum*

rex Francorum vir inluster. Quotienscunque nes sacerdotum aut ancillarum Dei ad effe- perducimus, regiam consuetudinem exerce- t nobis ad mercedem vel ad stabilitatem regni in Dei nomine pertinere confidimus. Ideoque a viris sanctis ac venerabilibus apostolicis in o patribus omnibus episcopis, vel omnibus ab- s, seu inlustribus atque magnificis viris duci- omittibus, vicariis, centenariis, seu omnes nostros, vel omnes missos nostros discurrentes. scatis quod inlustris abbatissa illa de monaste- i, in pago illo, in loco qui dicitur ille, in ho- ancti illius constructo, una cum monichas vel

inc est prioratus sanctimonialium Gij dictus, lens a monasterio Eboriacensi seu Farensi; ab oppido Montis-Arigisi tribus circiter leucis.

Dei ancillas ad laudem Christi canendum sub reli- gionis norma conversari videntur, clementia regni nostri suggestionem intulit eo quod gloriosus dominus et genitor noster ille quoniam rex per sua præcep- tione sua manu roborata talem immunitatem ad ipso casa Dei, sancto illo, vel seu monasterio illo, vel ipsa abbatissa habuisset concessum atque indultum ut nullus episcopus aut archidiaconus loci illius nisi orationem aut prædicationem lucranda gratia, ut nullus iudex publicus quislibet iudiciaria potestate accinctus in.... villis ipsius monasterii nullum de buisset habere introitum, nec causas audiendas, nec feda exigenda, nec fidejussores tollendos, nec man- siones aut paratas requirendas, nec nullas retribu- tiones exactandas, et quod fiscus noster exinde exi- gere poterit, nullatenus exactetur nec requiratur. Unde et confirmationes anteriorum regum parentumque nostrorum nobis in præsentis protulit rele- gendas, et petiit celsitudine nostra ut circa ipso mo- nasterio nostra hoc deberet auctoritas generaliter confirmare. Cui nos hunc beneficium gratante animo pro mercedis nostræ augmentum non solum confir- maste, sed etiam in novo sub immunitatis nomine concessisse. Denuo per hunc præceptum specialius decernimus ordinando, atque omnino jubemus, quod in perpetuum absque ullis obstaculis et refragatio- nibus volumus esse mansurum cognoscite, præci- pientes ut sicut constat in supradictis titulis scri- ptum esse ut illud monasterium maneat absque ul- lum introitum episopi aut archidiaconi, nisi ora- tionem aut prædicationem lucrando, ut nullus iudex publicus in curtes vel villas ipsius monasterii nullum debeat habere introitum, nec causas au iendas, nec feda exigenda, nec fidejussores tollendos, nec man- siones aut paratas requirendas, nec nullas retribu- tiones exactandas, et quod fiscus noster exinde exigere poterit, nullatenus exactetur nec requiratur, nisi, ut diximus, pro mercedis nostræ augmentum, sicut ab antecessores reges parentes nostros seu et domino et glorioso genitore nostro illo quondam rege moderno tempore fuit concessum atque indultum, ita per nostris oraculis plenius confirmamus, quod in perpetuum volumus esse mansurum. Et ut hæc præceptio firmior habeatur et per tempora melius conservetur, manu nostra signaculis subter ea de- crevimus roborare, et de anulo nostro subter sege- lavimus.

XLV. *Indiculum r gale.*

Karolus, gratia Dei rex Francorum, tam præsen- tibus quam et futuris dominis sanctis et apostolicis, ac venerabilibus in Christo Patribus, ducibus, comitibus, domesticis, vicariis, centenariis, vel omnis agentes nostros, et juniores ac successoresque nos- tros, vel omnes amicos nostros, seu et omnes missos nostros discurrentes. Cognoscat magnitudo seu al- mitas vestra quod nos partibus nostris bene habemus compertum quod dominus taliter illius fidele D nostro illo illa merito suo compellente concessimus ubi- que infra regno Deo propitio nostro homines sui ad negotium exigendum advenerint, nullus quislibet, de iudiciaria potestate vestra nec missus noster nulla telonea, nec nullas venditas, nec rodaticas, nec for- aticus, nec pontaticus, et, sicut dixi, nullus quisli- bet teloneo nec venditas eius in nullo exactare non præsumatis; nisi, ut diximus, in quascunque portus civitatis seu mercada nullo contradicente suos viui vel suus commercius quislibet negotium absque ullo contradicente potestatem habeat vendendi, quia nos taliter ei habemus concessum. In reliquo vero de parte nostra vel vestra ex nostra indulgentia visi fui- mus concessisse atque indulsisse, seu et in omnibus confirmasse. Et ut hæc præceptio nostra firmior ap-

Exstat Lotharii imp. præceptum, quo Gaicense mo- nasterium attribuit Faræ monasterio.

pareatur et per tempora conservetur, manu nostra A propria subter eam decrevimus adfirmare.

XLVI. *Relatum a quod dicitur apennis.*

Mos nobilium Romanorum aduevit, et ratio jure denoscit, ut si cuiuscunque domus igne cremetur, is per seriem scripturarum chartularum relationis, quod dicitur apennis, recipiat. Quamobrem cum qualiam die inluster ille comes ad multorum causas audiendum vel recta iudicia terminandum una cum pluribus personis resideret; ibique veniens homo aliquis nomine ille suggerit intulit eo quod ante hos dies, casu faciente, casa sua cum omni mobili, vel intro domo compendia, seu et strumenta chartularum ibidem igne cremassent [Al., cremata e-sent]. Et quia ille iudex vel vicini pagenses ipsius ad praesens venientes ita dixerunt vel testimoniaverunt quod ad hoc videndum accesserant, sic vero et actum aderat, sic supradictus ille Comes vel reliquis francis personis iuxta praesorium retroque praecedentium chartola relationis, b quae dicitur apennis, ei dare decreverunt, ut quidquid ex accessione parentum aut ex contractu habebat, tam per venditiones, donationes, cessiones, iudicia, obnoxiationes, cautiones, commutationes, seu quod per ceteris scripturis ad eum pervenit, dominum vel potestate inceptis perveniat in suo jure absque refragatione vel modulationis in suo permaneant, vicinarum manu propria subter roboravimus et post nostro roborare decrevimus.

XLVII. *e Heredetoria.*

Dulcissima filia mea illa, ille. Dum non est incognitum, sed per populum divulgatum et patefactum, quod ego in ancilla mea nomine illa tibi generavi, et postea ante domino illo rege jactante denario secundum legem Salicam te ingenuam dimisi, et tu minime in hereditate mea succedere potebas, propterea ego hanc chartulam hereditariam in te fieri et adfirmare rogavi ut si tibi Dominus jusserit quod mihi in hunc seculum suprestis apparueris, et omnes res meas, tam ex alode parentum meorum quam et ex meum contractum mei obvenit, in hereditate succedas, tam terris, mansis, domibus, aedificiis, mancipiis, liti, libertis, accolabus, merito accolanarum, vineis, olivis, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis aquarumve decursibus, in quibuscunque pagis, aut territoriis, seu agris vel omnibus locis ubi habere videor, etiam peculium, praesidium utriusque generis et sexus, aurum, argentum, drapalia, mobile et immobile, quidquid dici aut nominari potest, quantumcunque moriens de meum dereliquero, in omnes res meas in hereditate apud germanos tuos filios meos succedas, et aequalentia inter vos exinde dividere vel exaequare faciatis; et quod ad parte tua exinde recipis, quidquid exinde facere volueris, liberam et firmissimam in omnibus habeas potestatem faciendi. Si quis vero, quod nec fieri credo, si ego ipse, aut aliqui de heredibus meis, vel quibet opposita persona, qui contra hanc chartulam heredetoriam istam, quam ego plenissima voluntate mea fieri et adfirmare rogavi, venire conaverit, tibi una cum socio fisco auri uncias tantas esse multando, et praesens hereditaria omni tempore firma permaneat, stipulatione subnixi. Actum illo.

* De instrumentorum amissione vel exustione vide Formul. Marculfi, lib. 1, cap. 33. Illic similis quaedam formula exhibetur, non tamen a rege, sed a comite data, qua, sedente in iudicio comite, testes adhibentur, qui alicujus domum cum mobilibus rebus, chartis et instrumentis quae inerant, incendio consumptam testentur. Ideoque comes ejus rei testationem in scriptis redactam concedit, ut res omnes quas hic antea possidebat in posterum secure etiam possideat. BIGN.

b Quae ejus nominis origo sit, mihi plane non liquet, et fortasse mendum est. Sane dubitavi num legendum esset a pari, quod eandem et parem vim

XLVIII. *a Redemptionale.*

Dilectissimo mihi bene merito illo, ille. Omnibus non habetur incognitum, sed patefactum, quod te quotidie in bonis partibus fideliter mihi deservire non cessas, et pro respectu servitii tui, et pro fidelitate tua, quam circa partibus meis impendere non desistis, mihi praepatuit plenissima et integra voluntas, propter nomen Domini, ut de servitio meo temetipsum vel omne peculiare tuum redimere deberes. Quod ita et fecisti; et dedisti mihi pro hoc quod mihi bene complacuit, tam in argento quam in amicto, valentes solidos tantos. Propterea hanc chartulam redemptionalem in te fieri et adfirmare rogavi, ut taliter has ingenuus tanquam si ab ingenuis parentibus fuisses procreatus vel natus, cum omni peculiare tuo; et nec mihi, nec ulli heredum meorum nullum impendas servitium, nec hominum [Lindenbr., litimonium], nec libertaticum, nec nullum obsequium, nec patronaticum; sed eam pergas B partem quam volueris, liberamque et firmissimam in omnibus habeas potestatem; et neque servitio, nec.... onio nec libertatico, nec patrocinium, nec nullum obsequium, nec ego ipse, nec ullus de heredibus meis, nec quislibet opposita persona, tibi exinde nullas calumnias, nec fatigationes, nec repetitiones agere, nec generare, nec repetere non debeamus. Quod qui tentaverit, et a me vel heredibus meis defensatum non fuerit, inferamus tibi una cum socio fisco auri uncias tantas esse multando, et praesens redemptionale omni tempore firma permaneat, stipulatione subnixi. Actum illo.

XLIX. *Heredetoria.*

Dulcissima atque in omnibus amantissima filia mea illa. Ego enim vir magnificus ille. Omnibus non habetur incognitum quod, sicut lex Salica continet, de res meas, quod mihi ex alode parentum meorum obvenit, apud germanos tuos filios meos minime in hereditate succedere potebas. Propterea mihi praepatuit plenissima et integra voluntas ut hanc epistolam heredetoriam in te fieri et adfirmare rogavi, ut si mihi in hoc saeculo subprestis apparueris, in omnes res meas, tam ex alode parentum meorum quam ex meo contractu mihi obvenit, in pago illo, in loco qui dicitur ille, et in quibuscunque pagis aut territoriis, ubicunque habere videor, tam mansis, domibus, aedificiis, vineis, olivis [Al., oleis], silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, quidquid dici aut nominari potest, quantumcunque de meo proprio moriens dereliquero, in omnes res meas in hereditate apud germanos tuos filios meos succedas, et aequalentia inter vos exinde dividere vel exaequare faciatis. Et quod ad partem tuam exinde recipis, quidquid exinde facere volueris, liberam et firmissimam in omnibus habeas potestatem faciendi. Si quis vero, quod nec fieri credo.

L. ** Cautio de vinea.*

Domino fratri illo ille. Ad petitione mea mihi non denegasti, nisi ut in summa necessitate mea argento vel amicto valentes solidos tantos in manu mea ad praestitum beneficium mihi praestitisti. Propterea oppignore tibi vineam proprietatis meae in pago

habeat atque instrumenta amissa: quam vocem a pari et apparibus eodem fere sensu hac aetate usitatam fuisse reperio. Id.

* Libellus, seu epistola qua pater filiam naturalem, quam ex propria ancilla susceperat, ad hereditatem suam vocat, alias non successuram. Id.

d Charta redemptionalis per quam servus se ipsum de peculio suo redimit, et dato pretio, libertate a Domino donatur, ita ut ab obsequiis omnibus et jure patronatus liber et immunus permaneat. Id.

* Oppignatio est vineae pro debito cum antichresi. BIGN.

loco qui dicitur illo aripennos tantos. Sub-
e ambobus lateribus et ambobus frontibus
i, infra ipsa terminatione et mensura ad in-
et usque annos tantos fructum quem ibidem
derit, ad parte tua elidiatum habere debeas.
ametipsum ipsa mea condirgere facias; et
lo ipso fructus tantos annos transactos ha-
et debito tuo tibi reddidero, cautionem meam
nibus recipiam, stipulatione subnixâ. Actum

LI. *Securitas.*

minima, sed maxima vertitur discordia inter
illo. Venientes in loco illo ante bonis homi-
petebat ipse ille in causa sua, vel in con-
a illa, adversus ipsius lue, dum diceret eo
na genua sua impinxerit, et super filia eo-
mine illa cessisset, et ipsam ibidem occisit;
i illa hanc causam minime potuit denegare.
taliter ad ipsos bonis hominibus fuit iudi-
at illam leudem, ut lex erat, ipsius luo sol-
beret. Quod ita in præsentio fecit, et servo
nise illo vel alia raba sua ipsa illa pro illa
pelus lue vel conjuge sua illa, in quod eis
implacuit, dedit. Propterea jam dictus ille et
sua illa hanc securitatem in ipsa illa vel
suo fieri et adfirmare rogaverunt, ut nullo
i tempore de jam dicta causa, nec de illa
nec de ipsa leude, nullas calumnias, nec re-
ces, nec fatigationes, nec nos, nec ullus de he-
i nostris, nec quislibet opposita persona agere,
erare, nec repetere non debeamus. Quod qui
verit. e: a nobis vel heredibus nostris defen-
non fuerit, inferamus tibi una cum socio lis-
uncias tantas, argento pondo tanto esse mul-
et præsens securitas omni tempore firma per-
stipulatione subnixâ. Actum illo.

LII. *a Donatio ad filios.*

a lex et consuetudo exposcit ut quæcumque
a naturales filios habuerit, et alios plures non
li, si eos in sua voluerit instituire hereditate,
r in suum potius arbitrium ad faciendi de id
oe quod in eos voluerit, liberam habeat po-
m. Itaque ego ille, dum non est incognitum
mina aliquo nomen illa bene ingenua ad con-
mi. i sociavi uxore, sed qualis causas vel
a me oppresserunt ut chartolam libelli dotis
u, sicut lex declarat, minime excessit [Al.,
di] facere, b unde ipsi filii mei, secundum le-
atulares appellantur, et filios in ea generavi,
baptismo nomen imposuimus illos et illos,
na volo ut prædicti filii mei in omni corpore
tis meæ in pago illo, in loca denominantes
t illos, in legitimam successionem debeatis
appatuere, hoc est, tam terris, mansis, una
perpositis domibus, ædificiis, utriusque gene-
m peculii, mancipiis ibidem commanentibus, D
dem quam et aliunde translatis, sicut dixi,
nostra est possessio, et quod de successione
am nobis obvenit, tam de alode quam de
rato, vel de qualibet attractu ad nos noscitur
meo, et quicquid a die præsentis nostra est
io vel dominatio, cum omni jure et merito et
e inquisita quandoquidem moriens dereli-
ia vestra debeatis revocare potestate et do-
me, et faciatis exinde jure proprietario quod

re Romano filii naturales patri ex testamento
s esse poterant in assem: atque adeo in sub-
me facta, si sine liberis aliquis decesserit, Pa-
s existinavit deficere conditionem, si natu-
liberi exstarent. Illic veterem usum, licet
immutatum, in Gallis servatum fuisse do-
c formula, maxime propter communionem ex-
a gentium; quæ naturales liberos a legitimis
cernebant. Bics.

PATROL. LXXXVII.

A volueritis, et nullus vobis de omni hereditate mea
repudiare non debeat, nec facere possit, stipulatione
subnixâ.

LIII. *a Mandatum.*

Dulcissimo amico meo illo, ego ille. Rogo atque
injungo caritate tua ut hias ad vicem meam ad civi-
tate illa, ad illo defensore et illo professor, vel curi-
a publica ipsius civitatis, et hanc epistolam, qua
ego filios meos illos in totius hereditatis meæ legiti-
tima successione instituere et legitimos filios meos,
sicut in ipsius epistolæ textu continetur, conscribere
volui, ea gestis municipalibus, ut mos et lex est,
juxta morem et consuetudinem alligare atque firmare
facias, ad prosecutionem celebratam. Quod tibi
rogo mihi rescribere pigrum non graveris, stipu-
latione.

LIV. *a Hereditaria [Al., gesta] de hereditate.*

In nomine Domini. Anno illo domni nostri illius
regis, mense illo, gesta habita apud laudabile viro
illo defensore et illo professore vel curia publica
ipsius civitatis, ille ait: Quæso vobis, optime defen-
sor, ut mihi Codices publicos patere jubeatis, quia
habeo quædam prosequere quæ gestorum allegatione
cupio roborari. Memorati defensor et ordo curiæ
dixerunt: Patent tibi Codices publici, prosequere
quæ optas. Ille dixit: Amicus meus ille mihi injun-
xit per suum mandatum solemniter roboratum ad
laudabilitatem vestram accedere debere, et hanc
epistolam, quam ipse, sicut textus declarat, in præ-
dictos filios suos illos conscripsit, pro eo quod in
bene ingenua femina illa ipsos generavit, et tamen
chartolam libelli dotis ei secundum legem non ad-
firmavit, propterea jam dicti filii secundum legem
naturales appellantur, ita antehictus pater eorum
ei complacuit ut ipsos secundum legem Romanam in
ipsa civitate ante curiam publicam debeat in legitima
totius hereditatis suæ instituere hereditate, ita et
fecit, dum improlis, nec legitimos infantes non ha-
buerit, ipsos in legitima hereditate pro legitimis fi-
liis in omnes causas recepit, ut prædicta epistola
juxta morem et consuetudinem gestis municipalibus
alligari atque firmari debeat. Suprascriptus defensor
una cum suis curialibus vel subscriptionibus insti-
tuerunt vel inobdierunt sub signaculis. Et hæc gesta
quomodo est conscripta, manu eorum roborata, ei
visi fuimus tradidisse, stipulatione subnixâ. Actum.

LV. *Epistola.*

Magnifico amico meo illo, ego ille. Cognoscas
juxta injunctionem tuam, ut per tuum mandatum
mihi rogasti, ad illa civitate ad illo defensore vel
curia publica ipsius civitatis me accessisse, et hanc
chartolam, qua infantes tuos, quod naturales sunt,
in legitima hereditate secundum legem instituisti,
sicut in ipsa chartola tam de rebus quam et de ipsa
munera ad ipsius infantes continetur, gestis muni-
cipalibus juxta morem et consuetudinem allegasse
atque firmasse cognoscas; et de persecutione cele-
brata, quod mihi rogasti, rescribere vel prosequere
mihi pigrum non fuit, stipulatione subnixâ.

LVI. *Gesta manumissionis.*

Quod secundum legem Romanam actum est nulla-
tenus revocatur. Itaque sub die illo, anno illo regni
domini nostri illius regis, indictione illa, vir venera-

b Innuit sine dotalibus instrumentis non intelligi
matrimonium, nec legitimos nasci liberos. Id.

c Forma mandati ad insinuandam et publicandam
superiorem donationem; quo facto ejusmodi natu-
rales liberos legitimos efficit, et legitimam perci-
pere patris successionem docet hæc formula. Id.

d Insinuatio et professio apud acta municipalia
stabilitæ et firmatæ donationis gratia. Id. Lind.
hereditaria tantum.

huic ille ^a diaconus testatur eis quia stabili sub A scripturis manumittere ^b in ecclesia illa vindictaque liberare famulo illo suo nomen illo bene sibi merito secundum constitutionem bone memorie Constantini legis, qua fixum est ut omnes qui sub oculis episcoporum, presbyterorum, seu diaconorum, in ecclesia manumittuntur, ad civitatem pertineat, et ab ecclesia defendatur, et vult eum juxta consuetudinem, cujus commemoratio subpravida [*Lindenbr.*, supradicta] est, ad civitatem pertinere Romanam, ea tamen conditione ut eat ubique, quam voluerit partem perdat, tanquam si ab ingenuis parentibus fuisset natus vel procreatus, et nulli heredum ac prohere. Jam meorum minime quicquam debeat servitutis, nec libertinitatis gratiam, nec patronatus obsequium, sed, sicut dixi, sub integra et legitima ingenuitate debeat permanere ingenuus atque securus, et semper ad civitatem debeat pertinere Romanam, testamentum etiam faciendi liberam in omnibus habeat potestatem. Si quis vero.

^a Primus diaconorum, sive archidiaconus, praeerat libertatibus quae in ecclesia dabantur, manumissionisque tabulas conficiebat. *Hex.*

^b Improperie. Nam aliud est vindicta manumittere, aliud in ecclesia; sed quia vetustissimus planae liber-

LVII. Traditoria.

Notitia traditionalis, qualiter vel quibus presentibus venit homo aliquis nomine ille ad illo manso, quem ante hos dies per chartolam venditionis ad filium suum affirmavit, per.... visus fuit tradidisse vel consignasse, et exitum inde fecisse. *His presentibus.*

LVIII. Obnoxatio.

Domino meo semper, ego enim ille. Dum non est incognitum qualiter, in tigan e parte adversa, mihi contigit quod ego caballo ad homine aliquo nomine illo in ^c texaga subduxi, unde et de furto victus apparui, et vitae periculum exinde incurrere potueram, et ego non habeo unde ipsum facinus vel ipsum furum emendare vel satisfacere debeam, propterea expetivi a vobis, et habuit pietas et dignatio vestra. Et reliqua.

B

tatis dankae modus erat per vindictam ut manumissioni cives Romaniherent, ideo hoc nomine in manumissione ecclesiae usus est quae post constitutionem eandem vim obtinuit. *Id.*

^c Texaga, furtum.

FORMULÆ SIRMONDICÆ,

SIVE

FORMULÆ VETÈRES

SECUNDUM LEGEM ROMANAM,

PRIMO EDITÆ EX CODICE CLARISSIMI VIRI JACOBI SIRMONDI.

I. ^b *Donatio ecclesiae.*

Mundi terminum adpropinquantem ruinis crebrentibus jam certa signa manifestantur. Idcirco ego in Dei nomine ille considerans gravitudinem peccato un meorum, et reminiscens bonitatem Dei dicentem: *Date eleemosynam, et omnia munda sunt robis.*

Item a'io modo.

Si aliquid de rebus nostris locis sanctorum vel in substantia pauperum confirmimus, hoc nobis procul dubio in aeterna beatitudine retribuere confidimus. Ego quidem de tanta misericordia et pietate Domini confusus, per hanc epistolam donationis dono donatumque in perpetuum esse volo ad basilicam sancti Martini, ubi ipse pretiosus corpus requiescit, vel omni congregationi ibidem consistenti, et venerabilis vir ille abbas praesens videtur, villam juris mei nuncupantem illam, sitam in pago illo, ^c in condita illa, cum terris, aedificiis, accolabus, mancipiis, libertis, vineis, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, cum exitis et ingressis, mobilibus et immobilibus, cum omnibus appendiciis suisque adjacentiis, sicut a me presenti tempore videtur esse possessum, totum et ad integrum de jure meo in vestra

^a Sirmondicas, quia primo editae sunt ex schedis Sirmondi, vocat Baluzius, qui eas emendasse se testatur ope trium veterum Exemplarium, quorum unum exstat in Bibliotheca regia, secundum fuit clarissimorum Pithecorum, tertium Jacobi Sirmondi.

^b Donationum ejusmodi exempla varia Marculfus

C vel sancti Martini jure proprietario trado atque transfundo; ea vero ratio e ut quandiu adixeris, sub usu beneficii vestri absque ullo praedicio vel diminutione aliqua praedictas res tenere et usurpare debeam, et post meum quoque discessum, quicquid in jam dicta villa vel in finibus suis additum, adtractum, emelioratum, repertumque fuerit, et transitus meus ibidem dereliquerit, cum omni supraposita, rectores ipsius Ecclesiae agentesque illius absque ullius expectata traditione, vel judicium consuetudine, in nostra eleemosyna vel substantia monachorum ibidem vitam degentium, Christo protegente, tanquam si ad praesens absque usu nostro eorum fuisset obsecuta possessio, in eorum faciant revocare potestatem vel dominationem; ita ut quicquid exinde pro opportunitate monasterii facere decreverint, liberam et firmissimam in omnibus habeant potestatem. Et si fuerit ulla quislibet persona qui, praeter istum, alterum instrumentum exinde praesentaverit, aut anteriorem aut posteriorem, quod nos nec fecimus nec facere rogavimus, nullum sortiatur effectum, nisi vacuum et inane permaneat; auctorem vero criminis vel falsarium judiciaria potestas condemnet. Et si fuerit, aut ego ipse, aut oculus de heredibus meis, vel quislibet persona, qui contra haec tra lit lib. II.

^c In designandis locis solent haec formulae confide vocabulum usurpare, quod nec apud Marculfum et incerti auctoris formulas reperitur, nec etiam alibi facile occurrit. Quo nomine certum locum et territorium designari apparet. *Hex.*